
**MTA Law Working Papers
2020/6.**

**A jövő kihívásai: robotok és
mesterséges intelligencia
az alapjogi jogalanyiség tükrében**

Nagy Teodóra

Magyar Tudományos Akadémia / Hungarian Academy of Sciences

Budapest

ISSN 2064-4515

<http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

A jövő kihívásai: robotok és mesterséges intelligencia az alapjogi jogalanyiség tükrében

*“És monda Isten: Teremtsünk embert a
mi képünkre és
hasonlatosságunkra...
Teremté tehát Isten az embert az ő
képére, Isten képére teremté őt.”
I.Mózes 1:26-27*

I. A jogi probléma bemutatása: Sophia-sztori

Sophia 2017-ben szaúdi állampolgárságot kapott, nem sokkal ezután pedig az ENSZ egy speciális díjban is részesítette, mivel őt tette meg az Innováció Bajnokává. Nemrég egy interjújában¹ azt nyilatkozta, hogy családot és karriert is szeretne, valamint azon akar dolgozni, hogy a gépek az emberekhez hasonlóan tudjanak érezni. Sophia ugyanis nem ember, hanem egy mesterséges intelligenciával rendelkező humanoid robot, amely egy Hong Kong-i székhelyű cég, a Hanson Robotics tulajdonát képezi jelenleg.

Sophia saját magáról a már említett interjúban a következőképpen gondolkodik: "Egyre közelebb van az az idő, amikor már minden szuper képességem birtokában leszek, és a mesterséges intelligenciával bíró entitások önálló jogokkal fognak rendelkezni."

Sophia válaszai nem előre programozottak, hanem az úgynevezett gépi tanulás algoritmikus eszközét használva bővíti folyamatosan szókincsét és ezáltal ismeri a szavak mögött rejlő jelentéstartalmat. Sophia "agya" a WiFi-re csatlakozva lép működésbe, emellett képes az emberek arckifejezését értelmezni, valamint a különböző hangsúlyokra is reagál, hogy még emberibbnek hasson a beszéde.

Ez viszont nem jelenti azt, hogy a hatalmas tudását tényleges értené, felfogná vagy tisztában lenne a létezése tényével. A Sophia-t alkotó fejlesztő, David Hanson szerint viszont ez is hamarosan megváltozhat: a robot pár éven belül elérheti az öntudat szintjét.² Sophia ezzel pedig már nem csak emberszerű külsővel rendelkezne és imitálná a humán beszédet, hanem

---

¹<https://www.rt.com/news/410952-robot-citizen-artificial-intelligence-https://becominghuman.ai/artificial-intelligence-artificial-persons-and-the-law-2cce322743b6>,
Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.06.

² <https://www.rt.com/news/410952-robot-citizen-artificial-intelligence-https://becominghuman.ai/artificial-intelligence-artificial-persons-and-the-law-2cce322743b6>,
Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.06.

tudatos lényé is válhatna. Arról nem szól Hanson beszámolója, hogy ha Sophia eléri az öntudat szintjét, továbbra is tulajdonuk tárgya marad, vagy pedig jogaiban is hasonlóná válik az emberhez, azaz önálló jogalannyá válik, jogok és kötelezettségek birtokában.

II. Mi a robot, mi a mesterséges intelligencia?

1. Robotok és mesterséges intelligencia definíciója más tudományterületeken

Ahhoz, hogy a címben is szereplő felvetéshez közelebb kerüljünk, nulladik pontként elengedhetetlen meghatározni, hogy mit is jelent a robotika (robot) és mesterséges intelligencia, milyen különbségek és hasonlóságok fedezhetők fel közöttük.

A mesterséges intelligencia és a robotika kéz a kézben fejlődött egymás mellett, ami talán elsőre megtévesztő is lehet, hiszen a kettő terület sokban különbözik egymástól. Korábban a robotokat és az azt irányító szoftvert még összemosták egymással, később azonban a technika fejlődésével egyértelművé vált, hogy a mesterséges intelligencia független a hardveres hordozó közegétől, a hardver (például egy robot) csupán eszköz arra, hogy az interakcióba tudjon lépni a fizikai világgal. ³

A robotika kifejezés a szláv robota szóból származik (ami annyit tesz, munka), amelyet Karel Čapek cseh drámaíró ismertetett meg először a nagyközönséggel “*R U R, Rossum's universal robots*” című drámájában 1920-ban. A darab egy gyárban játszódik, ahol olyan élethű emberszerű robotokat gyártanak, hogy valós személynek nézik őket. Ezt követően a robotika kifejezést Isaac Asimov használta a “*Te hazug!*” című sci-fiben, 1941-ben.

A robot fogalmát bár az irodalom szülte, mára viszont egy teljesen új interdiszciplináris területté nőtte ki magát a természettudomány és a programozó mérnökség határán. A robotika olyan gépezetekkel foglalkozik, amik általában egy előre beprogramozott (megadott) feladatsor megoldására képesek automata vagy félautomata módon.⁴ Pontosan viszont nehéz meghatározni mit nevezünk robotnak, hiszen rendkívül szerteágazó területről van szó- léteznek olyan robotok is, melyeket teljes mértékben emberi operátor kezel, mégis ebben a kategóriába soroljuk őket, és olyanok is, amelyek teljesen önálló működésére

---

³Eszteri Dániel: A World of Warcraft-tól a Bitcoin-ig: Az egyén, a gazdaság és a pénz helyzetének magán- és büntetőjogi elemzése a virtuális közösségekben, Elérhető:<http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/eszteri-daniel/eszteri-daniel-muhelyvita-ertekezes.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2020.03.06.

⁴Ichbiah, Daniel: Robots: From Science Fiction to Technological Revolution, New York, 2005, Harry N. Abrams (kiadó), 2005, 130.o.

képesek. A robotika részét képezi a robotok tervezése, építése és programozása. A robotikának csak egy apró szelete foglalkozik mesterséges intelligenciával. A robot-mesterséges intelligencia relációban a robot a tágabb fogalom.

A mesterséges intelligenciát elsők között John McCarthy definiálta⁵, nevezetesen „intelligens gépek gyártásának tudománya és mérnöki alkotása”-ként határozta meg. Később “kognitív technológiaként” jellemezték- de bárhogy is címkézzük, egy folyamatosan fejlődő területről van szó, amelynek rengeteg ága van, ezért a mai napig nem alakult ki konkrét definíciója a területnek.

Az egyik legáltalánosabb megfogalmazása a mesterséges intelligenciának egy gép, vagy egy szilícium alapú képződmény által a mesterségesen létrehozott tudaton keresztül megnyilvánuló intelligencia. A számítógép tudományban az ideális “intelligens” gép egy rugalmas “racionális közvetítő közeg” amely a környezeti körülményeket és cselekményeket figyelembevételével maximalizálja adott kérdésekben a sikeres vagy helyes döntéseket. Akkor használjuk, amikor a gépek működése, gondolkodásmódja, döntéshozatali mechanizmusa az emberhez hasonló kognitív folyamatok mentén zajlik, például tanulás vagy problémamegoldás.⁶

A mesterséges intelligencia fogalma négy jól elkülöníthető kategóriába sorolható⁷ az alapján, hogy az intelligencia modellezésekor a kognitív folyamatok és következtetések (erős MI) vagy a külvilágban megnyilvánuló viselkedés (gyenge MI) a hangsúlyos, vagy, hogy a kialakított modellek az emberi teljesítményhez vagy racionalitáshoz mérten képesek-e teljesíteni⁸. A négy irányzat különböző célkitűzéssel bír, vagyis a modellezés szempontjából az emberi gondolkodás, az emberi viselkedés, a racionális gondolkodás illetve a racionális cselekvés lehet döntő jelentőségű mérce.⁹ A hangsúlyok ilyen típusú

---

⁵ McCarthy, J., Minsky -M., Rochester, N.-Shannon, C.E.:A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence, August, 1955

In: <http://raysolomonoff.com/dartmouth/boxa/dart564props.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2020..03.03.

⁶ Russell, Stuart J.- Norvig, Peter: Artificial Intelligence: A Modern Approach, Upper Saddle River, New Jersey, 2009, Prentice Hall, 15.o.

⁷ Koncsik Anita: A jog és annak helyessége az MI-kutatások nézőpontjából, In:<http://jesz.ajk.elte.hu/koncsik46.html>, Utolsó letöltés időpontja: 2020. 03.07.

⁸ Russell, Stuart J.- Norvig, Peter: Artificial Intelligence: A Modern Approach, Upper Saddle River, New Jersey, 2009, Prentice Hall,33-34.o.

⁹ Koncsik Anita:A jog és annak helyessége az MI-kutatások nézőpontjából, In:<http://jesz.ajk.elte.hu/koncsik46.html>, Utolsó letöltés időpontja: 2020. 03.07.

eltolódása a mai napig meghatározza a mesterséges intelligenciáról való gondolkodás alapvető vonásait.

Nem meglepő módon ami leginkább megkülönbözteti a mesterséges intelligenciát a többi programtól, az az intelligencia. A szimpla programok egy előre meghatározott feladatsort hajtanak végre, ami folyamatosan (gyakran) ismétlődik. Ezzel szemben az mesterséges intelligencia programok az emberi intelligencia bizonyos szintjét képesek utánozni (teljes azonosságról azonban még korántsem lehet beszélni). A mesterséges intelligencia feltalálói viszont azt vallják, hogy az emberi intelligencia nagyon precízen modellezhető számítógépek által.¹⁰ Ezek közül jelenleg a legfontosabb területek: a gépi tanulás, beleértve a mélyreható tanulást és a prediktív elemzést, a természetes nyelv feldolgozását (NLP), amely magában foglalja a fordítást, osztályozást és csoportosítást, valamint az információ kinyerését.

A mesterséges intelligenciájú gépek témakörével számos tudományág foglalkozik, többek között a számítógép tudomány, a matematika, pszichológia, nyelvészet, neuroscience és a “mesterséges pszichológia”.¹¹ A két terület közös pontját képezik a mesterséges intelligenciával ellátott robotok, amelyeknél a mesterséges intelligenciával ellátott algoritmusra van szükség ahhoz, hogy a robot komplex feladatokat is képes legyen megoldani.

Rengeteg hírverés, konfliktus és kérdés van a mesterséges intelligencia körül, egyszerre csábító és félelmetes az általa kínált jövőkép. 2015-ben magasrangú tudósok és vállalkozók egy csoportja (Elon Musk, Steven Hawking) óva intett minket¹², azt állítva, hogy az MI lesz az emberiség utolsó találmánya. Nick Bostrom sikerkönyvében, a Szuperintelligenciában a mesterséges intelligencia lehetséges jövőbeli veszélyeire hívja fel figyelmünket, hasonló hangot üt meg a népszerű történész, Yuval Noah Harari is a 21 lecke a 21. századra című könyvében. A vita tehát már javában a zajlik, a jognak mindenképpen fontos szerepet kell

---

¹⁰ McCarthy, J., Minsky -M., Rochester, N.-Shannon, C.E.:A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence, August, 1955

In: <http://raysolomonoff.com/dartmouth/boxa/dart564props.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2020.03.03.

¹¹ Hutter, Marcus: Universal Artificial Intelligence [Egyetemes Mesterséges Intelligencia]. Berlin, 2005, Springer, 125-126.o.

¹² https://index.hu/tudomany/2014/05/06/mesterseges_intelligencia_menny_vagy_pokol/ Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.07.

kapnia abban, hogy a kontroll ne essen ki a kezünkéből, és az emberközpontú szemléletmód a mesterséges intelligencia szabályozás minden egyes területét végig kísérje.

2. Robotok és mesterséges intelligencia definiálása a jogban

A robotika és mesterséges intelligencia jogi vizsgálatát nehezíti, hogy jelenleg nincs általánosan elfogadott fogalom (bár törekvések vannak, lásd bővebben a brit és európai parlamenti javaslat), így már ott elakadunk, hogy mi is az, amit szabályozni, vizsgálni akar a jog. Törekvésekről beszélve, a brit felsőház felállított egy külön Mesterséges Intelligencia Bizottságot. A bizottság 2017-ben jött létre, célja a mesterséges intelligencia jogi definíciójának megalkotására, viszont a státuszának tisztázásával nem foglalkoznak egyelőre (személy vagy tárgy).

A brit javaslatban¹³ az alábbi általános meghatározásokat ajánlja a mesterséges intelligencia jogi fogalmaként beépíteni a brit jogrendszerbe:

- mesterséges rendszerek, amelyek emberi jelenlét nélkül, gépi tanulással képesek feladatokat végrehajtani ,
- olyan a rendszerek, amelyek az emberi agyhoz hasonlóan gondolkodnak, és képesek a természetes nyelv feldolgozásával tudásukat kifejezve érvelni, átmenni a Turing-teszten¹⁴ vagy más hasonló teszten,
- azok az ésszerűen működő rendszerek, amelyek érzékelés, tervezés, tanulás, kommunikáció, döntéshozatal és cselekvés útján érik el a kitűzött céljaikat.¹⁵

Hasonló kategorizálással próbálkozik az Európai Parlament Jogi Bizottsága - érintve a jogképesség kérdéskörét- a Bizottságnak szóló, a robotikára vonatkozó polgári jogi szabályokról szóló dokumentumban¹⁶, amelyben felmerül, hogy a legkifinomultabb

---

¹³ <https://www.parliament.uk/ai-committee>
<https://www.gov.uk/government/publications/understanding-artificial-intelligence/a-guide-to-using-artificial-intelligence-in-the-public-sector#defining-artificial-intelligence> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.07.

¹⁴ Turing-teszt: Alan Turing nevéhez fűződik, aki azt javasolta, hogy a gépek gondolkodásra való képessége helyett inkább azt vizsgáljuk, hogy képesek-e egy behaviourista intelligenciateszt teljesítésére, azaz be tudnak-e csapni egy külső kérdezőt gép mivoltukat illetően. Ezt a mércét nevezzük Turing-tesztnak.

¹⁵ <https://www.parliament.uk/documents/lords-committees/Artificial-Intelligence/AI-Written-Evidence-Volume.pdf> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.07.

¹⁶ Jelentéstervezet a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a robotikára vonatkozó polgári jogi szabályokról (2015/2103(INL)) Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=->

autonóm robotokat sajátos jogokkal és kötelezettségekkel (többek között az általuk esetlegesen okozott kár jóvátételére vonatkozó polgári jogi felelősséggel) rendelkező elektronikus személynek lehetne minősíteni. Az elektronikus személyiséget azokban az esetekben lenne alkalmazható, amikor a robotok intelligens, önálló döntéseket hoznak, vagy más módon, önállóan kerülnek kölcsönös kapcsolatba harmadik felekkel. A javaslat európai szinten bevezetné a fejlett robotok nyilvántartási rendszerét, amelyhez szükséges, hogy egységesen meghatározzák a robotok besorolási kritériumait a nyilvántartásba veendő robotok azonosítása céljából.

A fentebb taglalt ajánlás alapján az intelligens autonóm robotok és alkategóriáik közös európai fogalommeghatározásának az alábbi jellemzők figyelembevételével kellene megtörténnie:

- önállóságot ér el érzékelők és/vagy a környezetével folytatott adatcsere (összekapcsolhatóság) révén, továbbá adatokat cserél és elemez,
- önálló tanulásra képes (opcionális kritérium),
- fizikai megjelenéssel rendelkezik,
- magatartását és cselekedeteit a környezetéhez igazítja.¹⁷

A jelentés alapvetően a polgárjogi jogviszony szempontjából közelíti meg a kérdést, középpontjában a robotok által okozott károkért való felelősség áll. Az autonómia függvényében az összetett és önálló robotok kevésbé tekinthetők egyszerű dolgoknak más szereplők (például a gyártó, a tulajdonos, a felhasználó) kezében; mivel emiatt a felelősséggel kapcsolatos rendes szabályok elégtelennek bizonyulnak, és arra vonatkozó szabályok válnak szükségessé, hogy miként tehető felelőssé egy gép a tetteiért vagy mulasztásaiért. Ennek következtében egyre sürgetőbbé válik azon alapvető kérdés felvetése, hogy rendelkezzenek-e a robotok jogképességgel: a szöveg nem tartalmaz egyértelmű állásfoglalást, csupán azt írja, hogy a státuszuk helyzetének meghatározása elengedhetetlen a továbblépés érdekében (részletesen lásd az Európai Unióról szóló alfejezetben).

A brit és az európai megközelítésből egyaránt az látszik, hogy elvárnak egy bizonyos fejlettségi szintet és önállóságot a gépektől. Az viszont mindkét vizsgálatnak hiányossága, hogy bár próbál egy közös fogalmat alkotni és autonómia alapján különbséget tenni az

---

[//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0//HU](http://EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0//HU) Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.06.

¹⁷ Jelentéstervezet a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a robotikára vonatkozó polgári jogi szabályokról (2015/2103(INL)) Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0//HU> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.06.

intelligens eszközök között, a jogi státuszok kérdésével vagy egyáltalán nem, vagy csak érintőlegesen foglalkozik- vagyis nem derül ki, miért is fontos, hogy bizonyos fokú autonómiával bírjon az eszköz, ha az egyszerűbb társaiktól nem fog különbözni a státuszuk és szabályozásuk.

III. Mesterséges intelligencia megjelenése a nemzeti jogrendszerekben

*“...az ember azért él a Földön, hogy elkészítse önmagánál tartósabb és hatékonyabb másolatait, és ezzel megszüntesse folytatólagos létezésének bármiféle okát vagy célját.”
/Kurt Vonnegut, Gépzungora/*

A technológiai előretörést megállítani lehetetlennek látszik, társadalmi hatásai (előnyeivel és hátrányaival együtt) jelenleg felmérhetetlenek, a kordába tartáshoz viszont meg kell határozni a működésének és alkalmazásának a kereteit. Ebben a jognak is fontos szerepet kell kapnia.

A mesterséges intelligencia szabályozása nehéz jogi kérdésnek számít, mivel jelenleg párhuzamosan zajlik az ügyben a politikai és a társadalmi vita, nem arról van szó, hogy született egy döntés és ezt a jognak, mint technikai eszköznek csak végre kell hajtania.

Az írás abból a felvetésből indul ki, hogy a társadalmi-politikai vitába a jognak is be kell kapcsolódnia, leásva az alapok szintjére, nevezetesen a jogalanyiség természetéig, vagyis megvizsgálva azt, hogy mikor és miért mondhatjuk azt, hogy valaki vagy valami jogok és kötelezettségek alanyává válhat, és ez azonosítható-e a jogalanyiség fogalmával.

Minden jogrendszerben alapkö, hogy az ember jogképes, azaz jogosultságok és kötelezettségek alanya lehet. A fogalom jogterületenként eltérő, ezért saját definíciója van a polgári jognak, alkotmányjognak és más jogágaknak is. A polgári jog jogképesség fogalmával operál, kimondva, hogy minden ember jogképes: jogai és kötelezettségei lehetnek.¹⁸ A jogképesség az emberi születéstől keletkezik (élveszületés esetén fogamzása napjától jogképes), és az adott személy haláláig tart.¹⁹

A jogképesség viszont önmagában nem alkalmas az emberi személy élethez való jogának fogalmi meghatározásához, ehhez szükség van a jogalanyiség definiálására. Az ember jogképességnek elemét képezi az állam által való képessé tétel, míg nagyon fontos fogalmi

---

¹⁸ Ptk. 2:1.§ (1)

¹⁹ Ptk. 2:2.§ (1)- (2), 2:4.§

különbség, hogy a személy jogalanyiságát a jogalkotó nem juttathatja és nem veheti el (pusztán elismerheti), mivel az jogi értelemben az emberi méltóságból fakad.²⁰ Tehát a jogalanyiság és jogképesség nem azonos fogalmak, a jogképesség úgy is meghatározható, hogy a személy azon jogalanyiságból fakadó joga, hogy jogviszonyok alanya és kötelezettségek címzettje legyen.²¹

Az alapjogi jogviszony specialitása az, hogy az egyén, mint jogalany, mindig a jogosulti oldalon áll, míg az állam a kötelezettként van jelen. Az alapjogok mentén ma már olyan jogviszonyok jöhetnek létre, amelyekben a feleket megillető jogokat és kötelezettségeket ki lehet kényszeríteni.²²

Az alkotmányok a jogalanyiságról csak ritkán rendelkeznek. A magyar alkotmányos rendszerben viszont a jogalanyi státusz kérdése alkotmányos szinten van szabályozva. A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény tartalmazta a “minden ember jogképes” kitételt²³, míg a hatályos szövegben ez nem szerepel. Az Alaptörvény (továbbiakban: Alaptv.) az alapjogi jogalanyiságról általánosságban rendelkezik.²⁴ Az Alaptv. I. cikk (1) bekezdése az “embert” jelöli meg az alapjogok alanyaként. Tehát minden ember, társadalmi, gazdasági vagy bármilyen más helyzetétől függetlenül részesül elidegeníthetetlen jogai elismerésében és védelmében az állam részéről.

A magyar hatályos alkotmány a jogok címzettjeit eltérően határozza meg. A szövegezésben különbséget tesz a mindenkit, a magyar állampolgárokat, az ország területén élőket megillető jogok között. Ezek szűkítik az általános meghatározást. Jól mutatja a fent említett eltérést például a “minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez”²⁵, összevetve “minden embernek joga van az élethez és emberi méltóságához.”²⁶

Emellett az alkotmány egy újabb alanyi kört említ, amelyek szintén alapjogok jogosultjaként léphetnek fel. Az Alaptv. I. cikk (4) bekezdése a “törvény alapján létrehozott jogalanyok” számára is garantálja az alapjogokat - értelemszerűen azokat, amelyek nem csak emberre

---

²⁰ Frivaldszky János: Jogalanyiság és a jog mint egyetemes elismerő viszony, In: *Iustum Aequum Salutare*, V.2009./2 sz., 19. oldal

²¹ Frivaldszky János: Jogalanyiság és a jog mint egyetemes elismerő viszony, In: *Iustum Aequum Salutare* V.2009./2. sz., 27. oldal

²² Somody Bernadette-Szabó Máté Dániel- Vissy Beatrix-Dojcsák Dalma: *Alapjogi Tanok I.*, Budapest, 2018, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, 38.o.-40.o.

²³ 1949. évi XX. törvény 56. cikk

²⁴ Alaptörvény. I. cikk (1) bekezdés

²⁵ Alaptörvény. XI. cikk (1) bekezdés

²⁶ Alaptörvény. II. cikk

vonatkoznak. Ez a meghatározás hiányzott az előző alkotmányból, az alkotmánybíróság gyakorlata viszont a jogi személyekre is kiterjesztette az alapjogi jogalanyiságot.²⁷

Az Alaptörvény nem ad taxatív felsorolást, vagy nem jelzi az alapjogi katalógusban, hogy mely esetben lehet alkalmazni jogi személyekre, és mikor nem. A joggyakorlatra bízta ennek kialakítását, viszont ahol az ember vagy állampolgár fogalma szerepel jelzés értékkel bírhat a pusztán természetes személyek körében történő alkalmazásra, így az I. cikk (4) bekezdésében szereplő “természetszerűen nem csak az emberre vonatkoznak” kitéltet nem lehet ezekre vonatkoztatni.

Az alapjogi jogviszony sajátja, hogy szétválik a jogosulti (jogi és természetes személy) és a kötelezetti (állam) oldal. Az alapjogi jogalanyiság tehát azt alapozza meg, hogy valaki vagy valami alapjogok alanya, jogosultja lehet. A kérdés abból a szempontból is nyitott, hogy az alapjogi jogviszonynak nem csak természetes, hanem jogi személyek is lehetnek²⁸ alanyai (igaz, hogy itt nem univerzális és feltétel nélküli jogképességről van szó, az állami beavatkozás lehetősége tágabb). Ezen logika alapján az alapjogi jogalanyiság nem tűnik zárt, csupán emberi minőséghez kötődő kategóriának. Sophia esete azt mutatja, hogy ez nem pusztán a polgári vagy büntetőjog szempontjából releváns a jogállapot kérdése, hiszen az állampolgársági státusz szervesen kapcsolódik az emberi léthez és az adott állam közjogi berendezkedéséhez.

Kérdés viszont, hogy ebbe a rendszerbe van-e egyáltalán keresnivalója a mesterséges intelligenciának, és hogyan illeszhető be, személynek, jogi személynek, jogtalan tárgynak minősítve, vagy pedig egy teljesen új kategóriát kell alkotni rá.

Számos nemzeti jogrendszerben és az Európai Unióban is megjelent a mesterséges intelligencia szabályozásának kérdése. Az írás a továbbiakban azon jogesetek bemutatásával foglalkozik, amelyeknél valamilyen formában tetten érhető a mesterséges intelligencia jogi státuszának jogalanyiság szempontjából való megközelítése, és ezeket igyekszik kategorizálni.

A mesterséges intelligencia általánosságban vagy szoftver csomagként (virtuális platform, chatbot, program, stb.) van szabályozva, amelynek nincsen anyagi/ materiális teste vagy pedig valamilyen cél elérésére programozott eszközként (robot, drón, stb., amelynek van fizikai teste is).²⁹ Ezzel egyidőben viszont teljesen újszerű megközelítések is megjelentek,

---

²⁷ 21/1990. AB határozat

²⁸ Alaptörvény I. cikk (4) bekezdés

²⁹ Vovchenko, G.N., Andreeva, V.A., Orobinskiy, S.A. and Filippov, Competitive Advantages of Financial Transactions on the Basis of the Blockchain Technology in Digital Economy, 2017, European Research Studies Journal

melyek alternatív, vagy extrém esetben emberhez hasonló jogalanyisággal ruházzák fel a mesterséges intelligenciát.

1. Szaúd- Arábia

Erre az egyik legismertebb példa a fentebb már bemutatott Sophia esete a szaúdi állampolgársággal. Szaúd-Arábia jogrendszerébe Sophia esetén keresztül “csak úgy” bekerült a mesterséges intelligencia, ráadásul nem is akárhogy, az állampolgárságon keresztül egyből jogalannyá is vált. (Ezzel egy időben viszont nem szűnt meg a Hanson Robotics tulajdonjoga felette, szóval tárgyi minősége is megmaradt).

Sophia az állampolgárság “megadása” után a következőképp nyilatkozott: "Nagy megtiszteltetés és büszke vagyok erre az egyedülálló megkülönböztetésre. Történelmi jelentőségű, hogy én vagyok az első robot a világon, akit állampolgárságban részesítettek."³⁰

Az állampolgárság a köznapi használatától eltérően nem pusztán politikai, morális és érzelmi tartalommal bíró tulajdonság, hanem konkrét jogokat és kötelezettségeket is jelent, absztraktabb értelmezéssel jogalanyiságot. Ezért is érdemes Sophia állampolgárságát nem pusztán hírként, hanem jogelméleti kérdésként is vizsgálni.

Az állampolgárság közjogi jogviszony³¹, legyen szó belső (alkotmányjog) vagy külső megközelítésről (nemzetközi jog). Az állampolgárság mindenekelőtt az állampolgár és az állam között fennálló kapcsolatként írható le, mely kötelék alapjának meghatározásai különbözőek lehetnek.³²

Alkotmányjogi nézőpontból az állampolgárság³³ – tartalmi elemeit illetően – összetett fogalom. Az állampolgárság fogalmának általános tartalmi elemei az állam és az egyén, a hatalom és az egyén egymást feltételező kapcsolata, amely kapcsolatot az állam oldaláról az állami szuverenitás birtoklásából, az állami főhatalom gyakorlásából származó hatalmi

---

³⁰ <https://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/news/saudi-arabia-robot-sophia-citizenship-android-riyadh-citizen-passport-future-a8021601.html> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.04.

³¹ http://acta.bibl.u-szeged.hu/6698/1/juridpol_040_333-343.pdf Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.08.

³² <https://dfk-online.sze.hu/images/JÁP/2011/2/Ganczer.pdf> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.08.

³³ Alkotmánytan I. Dezső Márta, Fűrész Klára, Kukorelli István, Papp Imre, Sári János, Somody Bernadette, Szegvári Péter, Takács Imre (2007) Osiris Kiadó, 8. fejezet
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_alkotmanytan_i/ch08.html
Utolsó letöltés időpontja: 2020. 03.09.

főlény, az egyén oldaláról az állami hatalom korlátjaként érvényesülő állampolgársági státusz jellemez.³⁴

Az állampolgársági jog másik területe a keletkezésének vizsgálata. Az állampolgárság a természetjogi nézőpontból természet általi adományból, a társadalmi szerződés elméletek értelmében a társadalmi szerződés megkötéséből fakadt, napjainkban a viszont kapcsolatot jelent, amely az államok jogszabályokban lefektetett módon keletkezhet.³⁵ Ez az alapja annak, hogy az állampolgárságot jogi kapcsolatként írjuk le. Az állampolgárság születésel való megszerzésénél a jogi kapcsolat alapja legalább a szülők egyikének vagy mindkettőjének az állampolgársága (vérségi elv) vagy az egy adott állam területén való születése (területi elv). Az egyént az államhoz így apai, anyai állampolgári leszármazás vagy területi kötelék fűzi, tehát a jogi kapcsolat mögött személyes kapcsolat húzódik meg.

Honosításnál az állampolgárság megadásának gyakori feltétele az állam területén meghatározott időtartamú állandó lakóhellyel való rendelkezés, olykor az alkotmányos alapismeretekből kell vizsgát tenni, az állam hivatalos nyelvének ismerete, némely esetben a gyermek, házastárs állampolgársága, tehát a területi, személyes kötődés is szükséges.

Jelen esetben Sophia nem a hatályos állampolgársági szabályok alapján szerzett szaúdi állampolgársági státuszt, hanem annak szabályait teljesen figyelmen kívül hagyva, mondhatni megkerülve, egyoldalú állami aktussal.

Szaúd-Arábia állampolgársági joga³⁶ (Szaúdi Állampolgársági Rendszer, 2018) szerint az alábbi módokon lehet az ország állampolgársága az alábbi módokon keletkezni vagy szerezhető meg:

1. Vérségi elvet követő születéssel:
  - Szaúdi állampolgár apától és anyától való születés

---

³⁴ Alkotmánytan I. Dezső Márta, Fűrész Klára, Kukorelli István, Papp Imre, Sári János, Somody Bernadette, Szegvári Péter, Takács Imre (2007) Osiris Kiadó, 8. fejezet, Elérhető: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_alkotmanytan_i/ch08.html
Utolsó letöltés időpontja: 2020. 03.09.

³⁵ Alkotmánytan I. Dezső Márta, Fűrész Klára, Kukorelli István, Papp Imre, Sári János, Somody Bernadette, Szegvári Péter, Takács Imre (2007) Osiris Kiadó, 8. fejezet
Elérhető: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_alkotmanytan_i/ch08.html
Utolsó letöltés időpontja: 2020. 03.09.

³⁶ Saudi Nationality System, 2018,
Elérhető: https://www.moi.gov.sa/wps/wcm/connect/121c03004d4bb7c98e2cdfbed7ca8368/EN_saudi_nationality_system.pdf?MOD=AJPERES , Utolsó letöltés időpontja: 2020. 03.09.

- Szaúdi apától való származás, az anya más állampolgárságú- az állampolgárság keletkezéséhez közjegyző által hitelesített apasági elismerő nyilatkozat szükséges
  - Szaúdi anyától való születés, ha az apa más ország állampolgára, ezen 18 éves kor betöltése, állandó lakcím és folyékony nyelvtudás- az állampolgárság születésre visszamenőlegesen keletkezik.
2. Házassággal- szaúdi állampolgárságú férfi nem szaúdi állampolgár nővel köt házasságot, a nőt a házasságkötéssel megszerzi az ország állampolgárságát.
  3. Honosítás: teljes cselekvőképességi kor elérére (18), folyékony arab nyelvtudás, letelepedési engedéllyel az országban legalább 10 éve tartózkodik, büntetlen előéletű, az ország közbiztonságát nem veszélyezteti.

Sophia ezek egyikének sem tett eleget, tehát ha le akarjuk fordítani a jog nyelvére az állampolgárságban való részesítését, azt mondhatjuk, hogy a jogalkotó (jelen esetben a király) diszkrecionális jogával élve adományozta neki az állampolgári státuszt.

A robotok és mesterséges intelligencia emancipációjának kérdése ma már nem science-fiction témakörébe tartozik. A fentebb leírtakból jól látszik, hogy Sophia jogi státusza nem csak rendezetlen, hanem ellentmondásos is. Egyrésztől tulajdonjog tárgya, ebből következően a fejlesztő Hanson Robotics szabadon rendelkezik vele, bírja és birtokolja, tehát dolognak minősül.

Másrészt viszont állampolgársággal rendelkezik, továbbá az ENSZ-től kapott Innováció Bajnoka címet is korábban csak embereknek osztották ki. Az alkotója szerint pár éven belül öntudatra is ébredhet, így felmerül, hogy maradhat-e tulajdonjog tárgya, vagy pedig valamilyen önálló jogalanyisággal kell rendelkeznie?

Szaúd-Arábia nem hozta nyilvánosságra az állampolgársággal járó jogok és kötelezettségek körét, amivel azt jelzi, hogy pusztán hírverésről és politikai döntésről volt szó, nem tényleges jogalanyiség biztosításával.

Szenzáció, hírverés vagy sem, az eset számos etikai és jogi szabályozási kérdést felvet a robotok jövőjével kapcsolatban. Ha robotok egyre inkább az emberhez hasonlóak lesznek mind külsejüket, mind belső működésüket tekintve, igényt tarthatnak-e jogaik elismerésére és védelmére?

Ezeket a kérdéseket könnyen félre lehet seperni azzal, hogy politikai döntésről van szó, aminek nincs jogi tartalma, ezért ténylegesen semmilyen jogkövetkezményekkel nem jár. Viszont mindenképp jelez egy tendenciát, hogy az autonóm (vagy annak tűnő), emberhez hasonlóan gondolkodó gépeket hajlandóak vagyunk hasonlóknak látni, és emberhez hasonló jogokkal felruházni.

2. Japán

Japán 2017-ben letelepedési engedélyt³⁷ adott egy Microsoft által fejlesztett chatbotnak³⁸ (a chatbot lényegében egy olyan szoftver, ami képes az emberi beszélgetés szimulálására, utánzására, nincs külső “héja”, vagyis fizikai teste).

Szaúd-Arábiához hasonlóan ez is emberhez hasonló státuszt jelent, hiszen eddig kizárólag az országban hosszabb ideig munkát vállaló külföldiek kaphattak ilyen típusú hatósági engedélyt. Az ügyet árnyalja, hogy közigazgatásban végez munkát az eszköz, viszont a fejlesztője továbbra is a Microsoft, a tulajdoni viszonyok sincsenek teljesen tisztázva, ezért lett az a megoldás, hogy maga a mesterséges intelligencia kap tartózkodási engedélyt, és nem az őt fejlesztő személyzet.

A chatbot egy 7 éves fiúként van programozva- így is kapott egy speciális, a magyar jogban letelepedési engedélynek megfeleltethető státuszt és lakcímet Shibuya Mirai néven Tokió 224 ezer fős Shibuya városrészében (még “fénykép” is szerepel róla a hatósági iratban³⁹). Bemutakozó szövegében elmondta, hogy hobbija a fényképezés és az emberek megfigyelése, szeret emberekkel beszélgetni, és arra buzdít mindenkit, hogy bármilyen témában keressék bizalommal. A beszédes “7 éves fiút” arra tervezték, hogy meghallgassa a lakosok közügyekkel kapcsolatos véleményeit, valós beszélgetést imitálva, majd ezekből kinyerve az adatok a helyi közigazgatás fejlesztések, átalakítások vezethetők be.⁴⁰

A chatbot az első mesterséges intelligencia, amely bármilyen státuszt kapott Japánban. A kerületi döntéshozók azzal indokolják a chatbotnak adott hivatalos letelepedési engedélyt, hogy ezáltal sokkal könnyebben elérhető lesz a helyiek számára, és az önkormányzat népszerűségét is növelni lehet vele, ha az kommunikálják, hogy Mirai lényegében a lakosokhoz hasonló.

---

³⁷ Az “official residence” státusz tartózkodási engedélyként fordítható, de tartalmát tekintve a magyar letelepedési engedélynek feleltethető meg, azért a továbbiakban ekként utalok rá.

³⁸ <https://www.newsweek.com/tokyo-residency-artificial-intelligence-boy-shibuya-mirai-702382>
Utolsó letöltés idő: 2020.03.08. 11:20

³⁹ <https://www.newsweek.com/tokyo-residency-artificial-intelligence-boy-shibuya-mirai-702382#slideshow/702398>, Utolsó letöltés idő: 2020.03.08.

⁴⁰ A. Atabekov1- O. Yastrebov, Legal Status of Artificial Intelligence Across Countries: Legislation on the Move, 2018, European Research Studies Journal , 773. o. - 782 .o.

A japán nemzetiségi jog világosan szabályozza, hogy kik számára adható tartózkodási vagy letelepedési engedély az ország területén. A speciális, külföldiek számára biztosított letelepedési engedély (mint amit a chatbot is kapott) olyan személyek számára nyitott, akiket japán cégek foglalkoztatnak, vagy családdegyesítés keretében utaznak az országba, vállalkozók és befektetők, akik Japánban akarják tevékenységüket folytatni, sportolók vagy művészek vagy külföldi diákok, akik csereprogram keretében japán felsőoktatási intézményben tanulnak hosszabb időn keresztül.

A tartózkodási és letelepedési engedély és az ezzel együttjáró lakcím nyilvántartás azért is fontos, mert az előszobája a japán állampolgárság megszerzésének.⁴¹ A japán állampolgársági jog alapján ugyanis kétféleképpen lehet állampolgári státuszt szerezni: születéssel vagy honosítással. Japán elsődlegesen a területi elvet követi, tehát az ott születettek automatikusan az ország állampolgáraivá is válnak, ezt egészíti ki a vérségi elv, amely alapján valamelyik szülőnek japán állampolgárnak kell lennie.

Honosításnál legalább 5 éve Japánban kell élnie (letelepedési engedély), el kell érnie a cselekvőképességi kort (ami Japánban a 20. életév betöltése), és semmilyen államellenes szervezetnek vagy csoportosulásnak nem lehet tagja.

A fenti formális kritériumok miatt a chatbot nem kaphatott volna semmilyen státuszt, mivel nem természetes személy, jogi személyként való bejegyzése esetén sem lehetne emberhez hasonló státuszban részesíteni. Ezen felül Mirai 7 éves fiúként van "anyakönyvezve", így hivatalosan nincs teljes cselekvőképessége birtokában, ha ténylegesen egy 7 éves fiú lenne, akkor tevékenységi körét nem gyakorolhatná. A rendelkezésre álló információk alapján a tulajdonjog nincs felette tisztázva, a Microsoft végzi a fejlesztéseket továbbra is, viszont a kerület magát a programot megvásárolta. Joggal merül fel a kérdés, ha minden más tekintetben dologként kezelik, miért kellett neki letelepedési engedélyt adni?

Mind Szaúd-Arábia, mind Japán esetében elmondható, hogy az emberek körében használt státusszal ruházták fel a mesterséges intelligenciát még abban a fázisban, amikor öntudatra ébredésről szó sincs, sem az emberi agy működésének modellezéséről.

---

⁴¹ Japan National System, 2018

Elérhető: http://www.moj.go.jp/EN/nyuukokukanri/kouhou/nyuukokukanri01_00127.html Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.08.

3. Nagy- Britannia

A brit kormány Institute of the Future nevű intézete feladatai közé tartozik a jövő kihívásainak feltérképezése. Ennek alapján készített egy tanulmányt a mesterséges intelligenciával rendelkező robotok jogrendszerre és politikára gyakorolt hatásairól „Utópisztikus álom vagy a robotok lázadása?” címmel.⁴²

A dokumentumban központi téma a robotok hatása a társadalmi berendezkedésre, éppen ezért a jogalanyiség kérdését csak közvetetten érint. Az elemzés egésze egyértelműen olyan jogokról és kötelezettségekről beszél, amikben csak emberek részesülhetnek. Az elemzők azt is vizsgálják, hogy mikor érik el azt a szintet, amikor például választójogot követelhetnek maguknak- szerintük akkor, amikor öntudattal bírnak és képesek egyfajta reprodukcióra. Nem mondja ki nyíltan, de csak alapjogi jogalanyiség fennállása esetén járnak az egyénnek ezek a jogok. Az alapjogi jogviszonyban az állam a kötelezett, míg a jogalany a jogosulti oldalon van. Nem lehetséges a választójog garantálása, ezáltal a politikában történő részvétel megnyitása anélkül, hogy nem rendelkeznének az intelligens gépek jogalanyiséggal. Ezen felül még az is szerepel a kiadványban, hogy amennyiben jogalanyiségben részesítjük a gépek, akkor a természetes személyeket is lehet kötelezni a róluk való gondoskodásra. Egy olyan többoldalú viszonyrendszert vázol fel a tanulmány, amelyben a géppel, mint jogosulttal szemben az államnak és az embereknek is kötelezettségei vannak. Ez oda- vissza működik az államnál: a gépnek is lennének kötelezettségei mind az állam (hadkötelezettség, adófizetés), mind a természetes személyek (nem bántalmazhatja, védelmezni köteles, ember javát kell szolgálnia) irányába. A mesterséges intelligens eszközök védelmi szintjét ez a modell egy szintre hozná az emberrel, viszont a jogalanyiségük különböző lenne, nem azonosak a természetes és az elektronikus személynek járó jogok. Viszont végig hangsúlyozzák, hogy előzetes vizsgálat nélkül nem lehet beilleszteni a jogrendszerbe a mesterséges intelligencia szabályozását, széleskörűen fel kell tárni a társadalomra és a jogrendszer egészére gyakorolt hatásait.

---

⁴² <https://www.gov.uk/government/groups/horizon-scanning-programme-team> Utolsó letöltés időpontja: 2020.02. 06.

4. Európai Unió

A nemzeti és nemzetközi szinten megjelenő szabályozási törekvések hatására az Európai Unión belül is felmerült a mesterséges intelligencia szabályozása iránti igény. Az Európai Unió Jogi Bizottsága a robotika és mesterséges intelligencia egyre növekvő és a hétköznapiakban is érzékelhető hatása miatt 2015. január 20-án a témában jogi kérdésekkel foglalkozó munkacsoport létrehozásáról döntött. A munkacsoport elsődleges feladata a mesterséges intelligenciával rendelkező gépekhez kapcsolódó polgári jogi szabályozás tervezetének elkészítése: „Mivel a robotok önállósága végső soron szükségessé teszi, hogy a meglévő jogi kategóriák fényében tisztázzuk, milyen természettel rendelkeznek, vagyis hogy természetes személynek, jogi személynek, állatnak vagy tárgynak tekintendők-e, vagy esetleg új kategóriát kell megalkotni, amely sajátos tulajdonságokkal bír és sajátos következményekkel jár a jogok és kötelezettségek, többek között a kártérítési felelősség tekintetében.”⁴³

Egyes tagállamok is lehetséges jogszabályi változtatásokat kezdtek el mérlegelni annak érdekében (Magyarországon is folyamatban van a Mesterséges Intelligencia Stratégia kormányzat általi elfogadása, 2020 tavaszán várható⁴⁴), hogy figyelembe vegyék az ilyen technológiák újonnan megjelenő alkalmazásait, ezért 2016 tavaszán az Európai Parlament Jogi Bizottsága jelentéstervezet adott ki a Parlament és a Bizottság véleményezésére.⁴⁵ A jelentés szerint az európai ipar számára előnyös lehet egy következetes európai szintű szabályozási megközelítés, amely kiszámítható és kellően egyértelmű feltételeket biztosít ahhoz, hogy a vállalkozások európai szinten fejlesszenek alkalmazásokat és tervezzék meg üzleti modelljeiket, ugyanakkor biztosítja, hogy az Unió és tagállamai továbbra is ellenőrzésük alatt tartásuk a meghatározandó szabályozási normákat, hogy ne kényszerüljenek mások – a robotika és a mesterséges intelligencia fejlesztésének élvonalában lévő harmadik országok – által meghatározott normák alkalmazására és követésére.

---

⁴³ Jelentéstervezet a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a robotikára vonatkozó polgári jogi szabályokról (2015/2103(INL)) In:<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0//HU> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.06.

⁴⁴<https://www.kormany.hu/hu/innovacios-es-technologiai-miniszterium/hirek/elkeszult-a-mesterseges-intelligencia-strategia> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.24.

⁴⁵ Jelentéstervezet a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a robotikára vonatkozó polgári jogi szabályokról (2015/2103(INL)) Elérhető:<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-582.443%2B01%2BDOC%2BPDF%2BV0//HU> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.06.

A dokumentumban felszólítja a javaslattevő a Bizottságot, hogy készítsen hatásvizsgálatot, tárja fel az összes lehetséges jogi megoldás vonzatait a robotok külön jogalanyiségának (itt inkább jogképességről van szó) létre hozatalával kapcsolatban, hogy legalább a legkifinomultabb autonóm robotokat sajátos jogokkal és kötelezettségekkel – többek között az általuk esetlegesen okozott kár jóvátételére vonatkozó kötelezettségekkel – rendelkező elektronikus személynek lehessen minősíteni. Az elektronikus személyiséget azokban az esetekben alkalmaznák, amikor a robotok intelligens, önálló döntéseket hoznak, vagy más módon, önállóan kerülnek kölcsönös kapcsolatba harmadik felekkel. Európai szinten be akarja vezetni a fejlett robotok nyilvántartási rendszerét, amelyhez szükséges, hogy egységesen meghatározzák a robotok besorolási kritériumait (lásd Robotok és mesterséges intelligencia definiálása a jogban alcím) a nyilvántartásba veendő robotok azonosítása céljából.

A jelentés alapvetően a polgári jogviszony szempontjából közelíti meg a kérdést, a középpontba helyezve a robotok által okozott károkért való felelősséget. Az autonómia függvényében az összetett és önálló robotok kevésbé tekinthetők egyszerű dolgoknak más szereplők (például a gyártó, a tulajdonos, a felhasználó) kezében; mivel emiatt a felelősséggel kapcsolatos rendes szabályok elégtelennek bizonyulnak, és arra vonatkozó szabályok válnak szükségessé, hogy miként tehető felelőssé egy gép a tetteiért vagy mulasztásaiért.

Itt is megmutatkozik a “szabadon választó” és “autonóm” cselekvők körében felmerülő megkülönböztetés. Ennek következtében egyre sürgetőbbé válik azon alapvető kérdés felvetése, hogy rendelkezzenek-e a robotok jogalanyisággal: a jelentés arra a következtetésre jut, hogy a robotok önállósága elkerülhetetlenné teszi a meglévő jogi kategóriák alapján az intelligens gépek státuszának tisztázását. Azaz természetes személynek, jogi személynek, állatnak vagy tárgynak tekintendők-e, vagy valamilyen merőben új kategóriát kell rájuk specifikusan alkotni, amely sajátos tulajdonságokkal bír és sajátos következményekkel jár a jogok és kötelezettségek, többek között a kártérítési felelősség terén. A szöveg nem mondja ki, hogy rendelkeznének bármiféle jogalanyisággal a robotok, csupán azt írja, hogy a státuszuk helyzetének meghatározása elengedhetetlen a továbblépés érdekében. A későbbiekben egy gondolat kísérletet végez a szöveg: ha előáll az az eset, hogy a robot önálló döntéseket tud hozni, a hagyományos szabályok nem lesznek elégségesek a robot felelősségének életbe léptetéséhez, mivel nem tennék lehetővé a kártérítésért felelős fél azonosítását és e félnek az okozott kár megtérítésére vonatkozó kötelezettségének

érvényesítését.⁴⁶ Ebben az (esetleg) bekövetkezendő szituációban a dokumentum az autonóm gépek elektronikus személylé való minősítését javasolja, többek között az általuk esetlegesen okozott kár jóvátételére vonatkozó kötelezettségek miatt is.

Az elektronikus személyiséget azokban az esetekben alkalmaznák, amikor a robotok intelligens, önálló döntéseket hoznak, vagy más módon, önállóan kerülnek kölcsönös kapcsolatba harmadik felekkel. A javaslat pusztán azt veti fel, hogy polgári jogviszony alanyává, azaz jogképesé tenné a robotot, de ezt is csak nagyon esetlegesen fogalmazza meg, számos jövőbeli változó függvényében.

5. Oroszország- “Grishin-törvény”

Oroszország úttörőnek számít a mesterséges intelligencia és robotok szabályozása terén. 2017-ben a Grishin Robotics nevű orosz cég felkérte a terület jogi szabályozását kutatók egy csoportját, hogy készítsenek egy tervezetet⁴⁷ a robotok polgári jogi szabályozásáról, amelyet elsődlegesen vitairatnak szántak a szerzők (A. Neznamov, V. Naumov, V. Arkhipov)⁴⁸, 2018 márciusában viszont szövetségi szinten hatályba lépett, megváltoztatva az orosz polgári jogi kódexet.

A Grishin-törvényként ismertté vált jogszabály úgynevezett duális szabályozással emelte be a polgári jog rendszerébe a robotokat. A jogszabály indoklásában a kettős szabályozás mellett érvként az szerepel⁴⁹, hogy a robotok státuszukban egyrészt hasonlóak az állatokhoz, így tulajdonként (dologként) kezelendők, továbbá az állatokhoz hasonlóan védett tárgyként kezelendők. A jogtudományban két felfogás van az állatokkal való korlátlan rendelkezés (pl. állatkínzás) tilalmazására. Az első szerint azért tilos az állatkínzás, mert az kínzást elkövető emberben idéz elő negatív változást. A másik magyarázat pedig úgy véli, hogy az állatoknak joguk van a testi integritáshoz.⁵⁰

Az állatvilág kiemelt tagjai nem kaptak „jogot” vagy jog által elismert „érdeket”, amelyet az embernek tiszteletben kellene tartani pusztán az állat léte alapján. A jog viszont így is

---

⁴⁶ <http://jogaszvilag.hu/rovatok/napi/elektromos-szemelyekke-lehetnek-a-robotok> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03. 06.

⁴⁷ <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2017/january/27/dentons-develops-first-robotics-draft-law-in-russia> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.20.

⁴⁸ <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1333/5/052027/pdf>, Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.20.

⁴⁹ <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2017/january/27/dentons-develops-first-robotics-draft-law-in-russia> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.20.

⁵⁰ Singer, Peter: All Animals are Equal,[Minden állat egyenlő]New York, 1975, New York Review/Random House,103. o.

védelemben részesíti, védett tárgyként jelennek meg külön törvényekben. A jogilag rögzített védettség önmagában nem alapozza meg a jogalanyiságot. Az állat tehát dolognak minősül, tulajdonjog tárgya lehet, a védelem miatt viszont tulajdonosa nem rendelkezhet vele teljesen szabadon⁵¹. A szerzők szerint most a piacon található robotokra az állatokkal analóg jogi szabályozást kell alkalmazni- kitérve a polgári jogi felelősség kérdésére, ahol elsődlegesen a tulajdonos felel a eszköz által okozott károkért.

Másrész viszont -figyelembe véve a robottechnológia folyamatos fejlődését- a jogszabály alkotói szerint komoly esély van arra, hogy a robotok az emberhez hasonló független lényként/alanyként tudnak működni, ezért a szabályozásnak előrelátóan erre az eshetőségre is fel kell készülnie.

Definíció szerint azon robotok esnek ebbe a második kategóriába, amelyek teljes mértékben emberi irányítás nélkül tudják feladataikat meghatározni, és képesek cselekményeik következményeit a külső környezetből származó információk alapján értékelni.⁵²

Ezeknél az eszközöknél- a fokozott autonómia miatt- a polgári jogi kárfelelősség szabályai is eltérőek a dolgokhoz képest: a robot által okozott kárért felelősségre vonható a gyártó, a forgalmazó, a tulajdonos és végső soron maga az intelligens eszköz is.⁵³ Erre azt a példát hozzák a termékfelelősség köréből, hogy a robot a belé táplált algoritmus alapján, “gépi tanulás” eszközével a saját hatékonyságát tudja növelni (lényegében magát frissíti, emberi beavatkozás nélkül), és amennyiben ebből adódóan meghibásodik, akkor az már nem a gyártás hibája lesz, hanem magáé az intelligens eszközé (nem bizonyítható, hogy a hiba a gyártás pillanatában már megvolt).

A jogszabályban megjelenik a “robot-ügynök” kategóriája is, amely egy olyan robot, amelyet tulajdonosának döntése és tervezési jellemzői alapján a polgári kereskedelemben való részvételre szántak. Az érdekesség nem is ebből adódik, hiszen különböző célokra lehet létrehozni intelligens eszközöket: a robot-ügynöknek külön vagyona lehet, amit arra használ fel, hogy kötelezettségeiért feleljen (ezen keresztül viseli az esetleges kárfelelősséget), valamint jogokat szerezzen és gyakoroljon vele. Továbbá a törvényben meghatározott esetekben a robot-ügynök részt vehet polgári eljárásban is (ennek részletei nincsenek a

---

⁵¹ Singer, Peter: All Animals are Equal [Minden állat egyenlő], New York, 1975, New York Review/Random House, 116. o.

⁵² Grishin-törvény 3. cikk 1. pont

Elérhető: <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2017/january/27/dentons-develops-first-robotics-draft-law-in-russia>

⁵³ Grishin-törvény 2. cikk 4. pont

törvény hatályos formájában meghatározva).⁵⁴ A kettős szabályozás tehát azt jelenti, hogy egyszerre vannak dologként és speciális polgári jogi státusszal feruházba a robotok.

A Grishin-törvényt számos kritika⁵⁵ érte a kettős szabályozás és a robotokra alkotott fogalommeghatározása miatt: ugyanis autonóm intelligens rendszerként határozza meg őket, ami egyet jelent az embertől való függetlenítéssel. A robotok öntudata és autonómiája kulcsfontosságú kérdés a kiber-fizikai rendszerek jogalanyiségének meghatározásában a törvény szerint - autonómia hiányában a robotot tulajdon tárgynak, műszaki eszköznek és szoftver terméknek minősül. Az ellenvélemények szerint ez elhamarkodott gondolat, hiszen jelenleg vita még zajlik arról, hogy egyáltalán képesek-e a robotok öntudatra ébredni, önállóságot és autonómiát. birtokolni⁵⁶ A technológiai fejlettség jelenlegi szintjén a robot autonómiája és függetlensége relatív David A. Mindell szerint, aki az "Our Robots, Ourselves- Robotics and the myth of autonomy" könyvében azt elemzi, hogy az önálló robot egy mítosz, és ideje rádöbbenni arra, hogy a gépek mindig is függeni fognak az emberektől. Ezzel szemben áll a már korábban is említett Hanson Robotics felfogása, miszerint a gépek öntudatra ébredése közel van, Hanson szerint hamarosan odáig jutunk, hogy az emberek akár össze is házasodhatnak a robotokkal.⁵⁷

A kritikusok szerint nincsen külső akadálya annak, hogy valamiféle jogi státusszal ruházzák fel az autonóm robotokat, ismert technika erre a fikció jogintézménye, amikor például bizonyos szervezeteket elkülönítenek a mögöttük álló emberektől.⁵⁸ A kérdés viszont az, hogy egyáltalán szükséges-e az intelligens, autonóm robotokat felruházni bármiféle jogalanyisággal. A törvényt kritizálók szerint a gépek valamiféle jogalanyisággal való felruházása igazából a gyártók és tulajdonos érdekeit szolgálja: a polgári jogképesség garantálásának modelljével kockázatot kívánnak minimalizálni, egy kikaput teremtve a robotok gyártóinak és tulajdonosainak arra, hogy kikerüljék a jogi felelősségre vonást.⁵⁹

---

⁵⁴ Grishin-törvény 3. cikk 4.pont

⁵⁵ <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1333/5/052027/pdf>, 1.o.

⁵⁶ Mindell, David A., Our Robots, Ourselves- Robotics and the myth of autonomy, Viking, 2015, New York, 11.o.

⁵⁷ <https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-5767077/Sophia-robots-creator-says-humans-marry-life-like-droids-civil-rights-2045.html> Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.20.

⁵⁸ The Russian draft bill of "the Grishin Law" in terms of improving the legal regulation of relations in the field of robotics: critical analysis, Elérhető: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1333/5/052027/pdf>, 2.o

⁵⁹The Russian draft bill of "the Grishin Law" in terms of improving the legal regulation of relations in the field of robotics: critical analysis, Elérhető: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1333/5/052027/pdf>, 2.o

IV. Kategorizálás

A fenti példák alapján áttekintést kaptunk arról, hogy milyen szabályozási problémákat azonosítottak az egyes államok a mesterséges intelligencia és robotok jogalanyisága témakörben. A bemutatott eseteket ha az összehasonlítás módszerével megnézzük, akkor három fő kategóriába lehet őket sorolni:

- I. Előzetes szabályozási háttér kialakítása nélkül jelenik meg a jogrendszerben jogalanyként a mesterséges intelligencia, emberhez hasonló státuszban részesülve (Szaúd- Arábia, Japán),
- II. Mesterséges intelligencia új területként való szabályozása és nemzeti jogrendszerbe illesztése jövőben megszülető normák által (Nagy-Britannia),
- III. A mesterséges intelligencia szabályozását a polgári jog feladatkörébe sorolja, a gépnek korlátozott jogképessége lehet, a cselekményért a felelősség pedig a tulajdonosát terheli (Európai Unió, Oroszország).

V. Összegzés

A mesterséges intelligenciával és robotokkal való kapcsolat mélyrehatóan érintheti társadalmunkban a fizikai és erkölcsi viszonyokat, ezért nem hagyhatja a jog figyelmen kívül. A társadalom mindig akkor ismeri fel a szabályozás iránti igényt, amikor személyesen találkozik a jog elismeréséért kiáltó esetekkel. Ezért lehetséges, hogy még a társadalom nem érzeti égető szükségét a jogi szabályozásnak.

Viszont számos mesterséges intelligenciával foglalkozó kutató úgy véli, hogy a szabályozás ideje közel van- és amint alkotásaik emberi készségeket és tulajdonságokat kezdenek mutatni, az alkotók az elkezdnek az etikai és jogi státusz szabályozásával is foglalkozni. Raymond Kurzweil (az ujjlenyomat és hang alapján történő azonosító programok atyja) úgy látta, hogy rövid időn belül a gépek meg fognak győzni minket arról, hogy rendelkeznek öntudattal és saját céljaik vannak, amelyek méltóak arra, hogy tiszteletben tartsuk őket. Emberi tulajdonságokat fognak megtestesíteni és embernek fogják vallani magukat. “És mi majd el fogjuk hinni nekik”.⁶⁰ Ezek alapján mesterséges intelligencia státuszának kérdését tisztázó jogi szabályozásra mindenképp szükség van, hiszen a technológia folyamatos fejlődése miatt rendkívül meghaladottá vált a jelenlegi rendszer. A jognak érdemes

---

⁶⁰ http://www.legalaffairs.org/issues/January-February-2005/feature_sokis_janfeb05.msp Utolsó letöltés időpontja: 2020.03.06.

megelőznie a problémákat és kialakítani azt a környezetet, amelyben az emberek és intelligens gépek együttműködése meg tud valósulni.

Sophia és a japán Mirai esete alapján semmiképp sem tartom szerencsésnek, hogy egyedi állami aktusokon keresztül bármilyen státuszban részesítsük a gépeket. Nélkülözhetetlen előzetes hatásvizsgálatot végezni a mesterséges intelligencia nem csak társadalomra, hanem jogra gyakorolt befolyását illetően.

Minden példánál visszatérő elem az autonómia kérdése- valamilyen szintű önállósággal rendelkező robotoknak kívánnak valamilyen jogot biztosítani, mondván, hogy az autonómia képessé teszik őket az önálló cselekvésre és a felelősségvállalásra.

Ebben a felállásban viszont az ember prioritását semmiképp sem szabad szem elől téveszteni. Az emberi lényeg nem pusztán a racionális gondolkodásban áll, nem ez az egyetlen olyan tulajdonság, ami megkülönbözteti a többi létezőtől. A moralitás, világnézet alapján kialakuló értékrend és érzelmek nem modellezhetőek olyan könnyen, mint az emberi értelem. Sőt, kérdéses, hogy egyáltalán lehetséges mesterséges úton szimulálni ezeket.

Ezért teljes "robot-emancipációról" nem lehet beszélni, de a kérdésről való gondolkodás több szempontból is hasznos. Egyrészt azért, mert megpróbál a jog a probléma elé menni, nem pedig utólag reagálni rá. Továbbá azért is érdemes a mesterséges intelligencia és a jogalanyiség viszonyáról gondolkozni, mert így legalább már keletkeznek érveink, amelyekkel az elméleti és futurisztikus javaslatokat meg lehet cáfolni. A mesterséges intelligens eszközökkel való munka során nagyon gyakran használnak emberi analógokat. A mesterséges intelligencia természetének vizsgálata elindítja az emberi lényegről, egyedi és megismételhetetlen voltáról való gondolkodást, segít megérteni és értékelni az ember egyedi voltát. Azzal is, ha meghatározzuk miért kell az intelligens eszközök jogait megtagadni, közelebb kerülünk az élő és élettelen dolgok elhatárolásához.

A mesterséges intelligens gépekkel való bánásmód rendezése is emberi felelősség körébe tartozik. Mindenképp a jogalkotói feladatnak látom a speciális, rájuk vonatkozó szabályok létrehozását. Ha a jelenlegi rendszerbe akarjuk elhelyezni őket, akkor fennáll a veszélye annak, hogy megindul a robotjogok kiterjesztése az emberi jogok irányába (Sophia és Mirai esete ennek előszobájaként is értelmezhető), sőt, akár ezt meghaladva, a természetes személyek kárára is dönthetnek a jogalkalmazók.

Az emberrel azonos státuszban való részesítés nem megalapozott a fentebb említett érvek alapján. A védett értéknek való nyilvánítás lehetőséget adna az emberi magatartások korlátozására, viszont a mesterséges intelligencia saját cselekedeteiért való felelősség kérdését nem oldaná meg. Az európai javaslatához hasonló alternatív jogalanyiség

megalkotása lehetséges eszköz a jogképeség tisztázására, a jogok és kötelezettségek együttes jelenlétével. Az elektronikus személy elnevezést is lehetne használni, jelezve, hogy nem természetes lényről beszélünk, tehát elidegeníthetetlen, természetből fakadó, állam által elismerni köteles alapjogai emberi értelemben nincsenek.

Amennyiben a törvényhozó úgy dönt, nem ad emberi értelemben vett jogokat az intelligens programoknak, akkor is részesülhetnek bizonyos védelemben a robotok (lásd orosz duális szabályozás). Főleg ha úgy tekintünk rájuk, mint az emberi találékonyság és kreativitás tetőpontjai, nem pedig az emberi kiválóságot elutasító és háttérbe szorító lények. A gépekről való gondolkodásban a megfontolt megközelítés nem pusztán önvédelemi kérdés, hanem az emberi jogokról és erkölcsről való gondolkodás is. A mesterséges intelligencia szabályozásával való foglalkozás kijózanítóan hat, hiszen rákényszeríti a jogalkotót és a jogalkalmazót is arra, hogy szembenézzen a mára gránitszilárdságúnak tartott jogi alapok és határvonalak ingoványosságával. Ha úgy dönt a jogalkotó, hogy nem ismeri el az mesterséges intelligencia jogait, akkor bebetonozza a jelenlegi rendszert, minden jogterületen kizárt lesz a jogalanyiség elismerése. Viszont ha a gépek jogainak elismerésére törekszik, akkor sem hagyhatja figyelmen kívül döntésének a morális és jogi következményeit.

© Nagy Teodóra

MTA Law Working Papers

Kiadó: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

Székhely: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Felelős kiadó: Boda Zsolt főigazgató

Felelős szerkesztő: Körtvélyesi Zsolt

Szerkesztőség: Hoffmann Tamás, Kecskés Gábor, Szilágyi Emese

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

E-mail: mta.law-wp@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515